

creaturis, immensitas est ipsa infinitas. Respectu creaturarum, ubique est quia omnia fecit, omnia noscit, in omni loco operatur, et proinde, ubique est substantia liter præsens : hæc enim omnia requirit infinita perfectio.

Sed audiamus clarissimum Fénelon, p. 261 : « Il n'est en aucun lieu, non plus qu'il n'est en aucun temps; car il n'a, par son être absolu et infini, aucun rapport aux lieux et aux temps, qui ne sont que des bornes et des restrictions de l'être. Demander s'il est au-delà de l'univers, s'il en surpassé les extrémités en longueur, largeur, profondeur, c'est, dans un sens, faire une question aussi absurde que de demander s'il était avant que le monde fût, et s'il sera encore après que le monde ne sera plus. Comme il ne peut y avoir en Dieu ni passé ni futur, il ne peut y avoir aussi en lui ni au-delà ni en deçà. Comme la permanence absolue exclut toute mesure de succession, l'immensité n'exclut pas moins toute mesure d'étendue. Il n'a point été, il ne sera point, mais il est : tout de même, à proprement parler, il n'est point ici, il n'est point là, il n'est point au-delà d'une telle borne ; mais il est absolument. Toutes ces expressions qui le rapportent à quelque terme, qui le fixent à un certain lieu, sont impropres et indécentes. Où est-il donc? Il est, et il est tellement qu'il faut bien se garder de demander où. Ce qui n'est qu'à demi, ce qui n'est qu'avec des bornes, est tellement une certaine chose, qu'il n'est que cette chose précisément : pour lui, il n'est précisément aucune chose singulière. Il est l'Être, ou pour dire encore mieux, en disant plus simplement, il est ; car moins on dit de paroles, plus on dit de choses. Il est, gardez-vous bien d'y rien ajouter. »

Hinc patet simplicitatem Dei ipsiusque immensitatem sibi minime contradicere, ejus ad omnes creaturas praesentiam nullo modo ad sensum corpoream et localis praesentiæ intelligendam esse, nec hanc immensitatem esse ipsum spatium, quod jam supra impugnavimus. Neque dicatur repugnare Deum esse substantialiter, praesentem in sordidis locis, in flagitosissimis peccatoribus : nam

Deus prorsus impassibilis, nullum experitur incommodum nec ullo modo maculatur ex eo quod substantialiter sit præsens in locis pollutis, in peccatoribus fetidis. Sic radii solis foedissima illuminant loca, nec ideo cessant esse mundi, puri et nitidi.

CAPUT OCTAVUM.

DE INTELLIGENTIA ET SCIENTIA DEI.

Intelligere, judicare, ratiocinari et scire, sunt operationes diversæ in nobis, quia mens nostra, ut pote finita, diverse operatur circa objecta. Verum unico intuitu Deus omnia conspicit et penetrat : apud ipsum intelligere et scire sunt quid unum et idem.

Deum esse summe intelligentem clamant aperte ipsius opera, Scripturæ et Patrum testimonia; v. g., *Deus scientiarum Dominus est, et ipsi præparantur cogitationes* (I Reg., II, 3) : « Absit ut dubitemus quod ei notus sit « omnis numerus, cuius intelligentiæ, ut in Psalmo ca- « nitur non est numerus. » (S. Aug., de Civ. Dei, I, 12, cap. 48.)

Hinc plurima apud omnes habentur ut certa nempe :
1º Certum est Deum perfectissima scientia seipsum videre et cognoscere ; sed sibi soli ita notus est, et nulla alia intelligentia eum sic comprehendere potest ; quod sic exprimit B. Paulus, I Cor., II, 11 : *Quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.*

2º Certum est Deum omnia præterita cognoscere : quod enim Deus vidit obliisci non potest, alioquin mutaretur et imperfectus esset : atqui præterita vidit, siquidem in conspectu ejus facta sunt.

3º Certum est Deum præsentia, etiam secretissima, ut occultas mentis nostræ cogitationes cognoscere : nam *Omnia corde scrutatur Deus, et universas mentium cogitationes intelligit* (I Paralip., xxviii, 9) : *Scutans corda et renes Deus* (Ps. VII, 10). Aliunde, cum sit ubique præsens, nihil ex iis quæ existunt ipsum latere potest.

4º Certum est Deum omnia possibilia noscere: nam Domino Deo antequam crearentur omnia sunt cognita (Eccli., xxiii, 29), et vocat ea quae non sunt tanquam ea quae sunt (Rom., vi, 17). Præterea possibilia operari potest, alioquin essent simul possibilia et impossibilia: at ignota operari non posset. Aliunde si ea actu non cognosceret, nunquam ea cognoscere posset; nulla enim exocitari potest causa a qua talem notitiam acciperet. Insuper perfectus non esset, cum limitaretur in scientia; nec immutabilis, siquidem novas acquireret notiones, novaque iniret consilia.

Quomodo Deus cognoscet possibilia ignoramus: ea unico intuitu videt. Potestne illa numerare absolute? Existeret infinitus numerus, quod tamen admitti nequit; nec magis existere potest in notione Dei numerus indefinitus, quia scientia Dei limitaretur: novum igitur in Deo, circa hoc punctum, profundum admittendum est mysterium.

5º Certum est etiam Deum futura necessaria cognoscere: ea quippe dicuntur futura necessaria, quae ex legibus a Creatore statutis necessario fluunt, ut tempestates, pluvia, tonitrua, etc. Atqui dici non potest Deum futuros hujusmodi effectus ex legibus ab ipso conditis profluentes ignorare, aut aliquando ignorasse.

Cuncta hæc libenter nobiscum admittunt deistæ: at plurimi scientiam futrorum contingentium in Deo cum humana libertate conciliari non posse arbitrantes, horum notitiam Deo abnegrarunt, ut in primis Cicero, quem S. Aug. scite, pro more suo, in opere *de Civ. Dei* confutat; vel docuerunt Deum futura libera conjecturaliter tantum cognoscere, quia hæc veritatem determinatam non habent. Ita *Sociniani*. Alii, e contra, ut Joannes Hus, dixerunt præscientiam Dei, cum sit infallibilis, libertatem hominis tollere.

Alii insuper distinguunt inter futura libera absoluta, id est quæ certo exstituta sunt, et futura conditionata, quæ, scilicet, posita conditione, existerent, et, defectu conditionis, nunquam de facto exstituta sunt; v. g., si

tu in tali circumstantia positus fuisses, hæc aut illa fecisses, etc.

Catholici unanimi voce docent, tanquam de fide, Deum optime cognoscere futura libera, tum absoluta, tum conditionata.

PROPOSITIO PRIMA.

Deus ab æterno infallibiliter cognoscit futura libera absoluta.

Prob. 1º *ex Script. sacra. Ps. cxxxviii, 3: Intellexisti cogitationes meas de longe; semitam meam et funiculum meum investigasti, et omnes vias meas prævidisti.* Apud Daniel, xiii, 42, Susanna injuste accusata, dicit Deo: *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me.* Joan., vi, 65: *Sciebat ab initio Jesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum.* Ergo 1º, etc.

Prob. 2º *ex SS. PP. Tertull. adversus Marcionem, l. 2, cap. 5, p. 384: « De præscientia vero quid dicam? « quæ tantos habet testes, quantos fecit (Deus) prophetae. » S. Aug., de Civ. Dei, l. 5, cap. 9, t. vii, col. 123. Ciceronem confutans, ait: « Nos adversus istos sacrilegos ausus atque impios, et Deum dicimus omnia scire, « antequam fiant, et voluntate nos facere quidquid a « nobis non nisi volentibus fieri sentimus et novimus. »* Ergo 2º, etc.

Prob. 3º *ex ratione.* 1º Ex probatis, Deus est summe perfectus et immutabilis: atqui talis non esset, si futura libera non nosceret; quotidie enim novas cognitiones acquireret, sive periceretur et mutaretur. Insuper ille non est summe perfectus, quo alter perfectior exocitari potest: at, si Deus futura libera certo non cognosceret, aliud ens ipso perfectius exocitari posset, nempe ens cuncta futura cognoscens. Si enim futurum per conjecturam prævidere perfectio sit in homine, quanto magis perfectum est omnia futura libera infallibiliter cognoscere. Ergo, etc.

Ratio autem hujus argumentationis ex ipsa Dei aeternitate repetenda est. Deus ab aeterno infinitam habet præminentiam qua omnia tempora simul et immutabiliter amplectitur, ita ut nihil proprie sit oculis ejus praeteritum vel futurum, sed omnia præsentia. Unde non est in Deo *præscientia* vel prævisio, stricte loquendo, sed *scientia*, qua uno intuitu quidquid pro nobis futurum est jam sibi ut præsens conspicit.

Ratio illa valde inservit ad solvendas difficultates.

2º Consensus unanimis et constans populorum, qui a præjudiciis vel cupiditatibus oriri non potuit, est motivum certum judicandi: atqui omnes populi admirerunt Deum cognoscere futura libera; nam omnes habuerunt oracula divina quibus futura libera prænuntiabantur. Ille consensus oriri non potuit a præjudicis, quæ ita generalia esse non potuissent, nec a cupiditatibus cui præscientia Dei adversatur. Ergo, etc.

Similiter, et propter easdem rationes, Deus ab aeterno infallibiliter cognoscit cogitationes hominum præsentes et futuras.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º. Quod a Deo prævidetur, necessarium est: ergo Deus futura libera non prævidet, aut non sunt libera.

R. 1º. Hic in mentem revocandum est quod plures notavimus, scilicet, veritates clare demonstratas non ideo negandas esse quia eas secum conciliare non possumus: probavimus autem Deum futuras actiones et cogitationes hominum infallibiliter cognoscere; demonstrabimus infra hominem vera libertate gaudere. Ergo concludere debemus futuras actiones hominum esse simul certo prævisas et tamen liberas.

R. 2º. Nego ant. Quod enim a Deo prævidetur, non ideo necessarium est, si præscientia Dei actionibus prævisis nullam imponat necessitatem: atqui præscientia Dei, etc. Non ideo enim actiones hominum futuræ sunt quia Deus eas prævidit, sed Deus eas prævidet quia futuræ sunt, et quia futuræ sunt liberæ, sic eas futuras esse prævidet: ita S. Hieronymus in cap. XXVI Jeremiæ,

t. III, col. 653: «Non enim ex eo quod Deus seit futurum aliquid, idcirco futurum est; sed quia futurum est, Deus novit, quasi præscius futurorum.» Ergo, etc.

Inst. 1º. Illud necessarium est quod non potest non evenire: sed quod Deus prævidit non potest non evenire. Ergo, etc.

R. Nego min. Ut enim quod Deus prævidit possit non evenire, sufficit ut in agente remaneat potestas ab actu præviso abstinendi: atqui, noa obstante divina præscientia, vel melius, ut diximus, scientia, remanet in agente potestas ab actu præviso abstinendi; nam divina scientia non laedit libertatem, sed illius exercitium supponit. Imo, ut observat S. Augustinus (*de libero arb.*, I. 3, c. 3), nedum scientia Dei libertatem nostram destruat aut laedat, illam, e contra, quodam modo assecurat. Videt enim Deus nos haec vel illa libere agere; atqui scientia Dei falli non potest: ergo certum est nos in his vel in illis actionibus esse liberos. Ergo, etc.

Inst. 2º. Deus falli non potest: ergo quod prævidit futurum, non potest non evenire.

R. Nego conseq. Deus enim falli non posset, nisi in quantum ipsius scientia desineret esse objecto suo conformis: atqui, licet quod Deus prævidit potuerit in se non evenire et fiat pro arbitrio agentis, non ideo ipsius scientia desinit esse objecto suo conformis; nam divina prævisio supponit exercitium ipsius libertatis, et ei ordine rationis consequens est. Respectu Dei, objectum præscientiæ est actio libera, ipsi insuper semper præsens, propter ejus simultaneam aeternitatem, sicut notavimus. Objectio igitur supponit falsum, et in eo præcipue peccat, quod paritatem statuat inter scientiam divinam et nostrum concipiendi ac cognoscendi modum adeo imperfectum. Ergo, etc.

Inst. 3º. Si actus prævisus non eveniret, falleretur Deus: ergo si possit non evenire, falli potest Deus.

R. Distinguo consequens: si possit non evenire etiam consequenter, ordine rationis, præscientiæ Dei, *concedo*:

antecedenter et attenta sola agentis libertate, *nego*. Ratio patet ex dictis in solutione instantiae præcedentis.

Inst. 4º. Si quod Deus prævidit possit non evenire, supponi potest non evenire : at in ea hypothesi falleretur Deus: ergo si quod prævidit possit non evenire, falli potest.

R. Nego maj. Nam duæ hypotheses sese mutuo destruentes admitti nequeunt : at quod Deus prævidit futurum, supponi non potest non evenire, quin admittantur hypotheses sese mutuo destruentes ; nam idem actus supponitur simul futurus et non futurus ; futurus quidem, cum a Deo prævideatur, et tamen non futurus, cum ex altera parte non eventurus supponatur. Ergo, etc.

Inst. 5º. Possibili posito in actu, nihil sequitur absurdum. Ita fert axioma ab omnibus receptum. Ergo si actus a Deo prævisus possit non evenire, supponi potest illum re ipsa non evenire.

R. Dist. axioma. Possibili posito in actu, nil sequitur absurdum, modo contraria hypothesis non præcesserit, *conc.*; securi, *nego*. Itaque, cum duæ hypotheses contrariæ admitti nequeant, si semel admissum sit actum fuisse prævisum ut futurum, jam supponi non potest illum non eventurum, quamvis possit non evenire. Sic, v. g., possibile est Petrum non ambulare : at supposito quod deambulatus sit, supponi non potest illum deambulatum non esse. Ergo, etc.

Inst. 6º. Potentia quæ in actu supponi non potest sine absurditate, non est vera potentia. Ergo, etc.

R. Dist ant. Non est vera potentia, si, independenter a qualibet hypothesi, in actu supponi non possit sine absurditate, *conc.*; si hæc impotentia ab anteriori hypothesi posteriore destruente veniat, *nego ant.* Ratio distinctionis patet ex dictis. Porro res ita se habet ; ideo enim potentia ab actu præviso abstinendi supponi non potest in actu, quia actus oppositus jam supponitur. Ergo, etc.

Obj. 2º. Hæc scientia Ieo tribui non debet, ex qua sequeretur socordia hominum circa salutem : at si admittatur Deum futura libera certo cognoscere, inde sequeretur, etc. Ergo, etc.

R. Nego min. Nam scientia Dei speculativa est, et in futuras hominum actiones non influit, ut probavimus. Ergo, etc.

Inst. Posita infallibili Dei præscientia, sic unusquisque ratiocinari potest; Deus ab æterno prævidit me salvatum vel damnatum iri : at si prius, quidquid fecerim salvabor ; si posterius quidquid egerim, damnabor. Ergo, etc.

R. 1º. Absurdum illud argumentum non tantum circa salutem, sed circa quaslibet res futuras et ab operibus nostris pendentes similiter confici potest. Sic ratiocinabitur ægrotans : Deus certo prævidit me sanitatem recuperaturum, vel non recuperaturum esse : si prius, etiamsi venenum hauirem, sanabor ; si posterius, quidquid tentaverim, non convalescam ; valeant ergo medici et medicamenta ; pereant pharmacopœia. Ex eodem principio arator, terram non coleret, miles non pugnaret, mercator otiosus maneret, etc. Atqui nemo non videt quam hæc sint absurdâ. Ergo, etc.

R. 2º. Nego min. Ideo quippe ab æterno salvandus vel damnandus præscitus sum, quia simul præscitus sum bene vel male victurus : præscitus sum autem bene vel male victurus, quia bonum vel malum ex libera electione amplexurus sum : si ergo libertate bene utar, salvus ero ; sin autem, damnabor. Standum est igitur huic B. Petri monito : *Satagit, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis* (II Epist. I, 10).

PROPOSITIO SECUNDA.

Deus ab æterno infallibiliter cognoscit etiam futura conditionata.

Prob. ex Scriptura sacra, Patrum testimoniis, et ratione.

1º Ex Script. sacra. I Reg., xxiii, 10, David, cum res civisset Saülem propositum habere cum exercitu veniendi ad Ceilam ubi tunc erat, Dominum consuluit, dicens : *Domine Deus Israël, audivit famam servus tuus, quod disponat Saül venire in Ceilam, ut everiat urbem propter me:*

si tradent me viri Ceilæ in manus ejus, et si descendet Saül, sicut audivit servus tuus, Domine Deus Israël, indica servo tuo. Ait Dominus: Descendet... tradent. Ibi certe agebatur de future conditionato, si nempe, ex hypothesi quod Saül descenderet, viri Ceilæ traderent David in manus ejus.

Sap., iv, 11: Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. Noverat ergo Deus mutationem et fictionem futuram fuisse in justo, si longius vixisset.

Mattl., xi, 21: Vœ tibi, Corozain, vœ tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere paenitentiam egissent. Sciebat ergo Christus quid contigisset in hypothesi quæ locum non habuit. Ergo 1º, etc.

2º *Ex testimonis Patrum*, qui hanc scientiam in Deo omnes, data occasione, agnoverunt. Sic S. Aug., lib. de *Dono persev.*, cap. 9, t. x, col. 381, ubi ostendit absurdum esse dicere judicandos esse mortuos de peccatis quæ perpetraturi fuérint si vixissent, dicit: « Certe « poterat illos Deus, præsciens esse lapsuros, antequam « id fieret, auferre de hac vita. » Ergo supponit Deum perfecte noscere futura etiam conditionata. Ergo 2º, etc.

3º *Ex ratione.* 1º Deus utpote infinitus in scientia, cognoscere debet quidquid cognoscibile est: at futura libera conditionata sunt possibilia, siquidem representari possunt in mente ut cognita. 2º Si Deus ea non cognosceret, ipsius scientia non esset infinita, cum sub eo respectu limitaretur, et perfectior fangi posset, videlicet quia talia futura non ignoraret. 3º Dicendum foret Deum prævidere non posse quid acturi essent homines, si hæc vel illa naturæ aut gratiæ præstaret auxilia, si eos in talibus vel talibus circumstantiis constitueret, si diutius viverent, etc.; quod evidenter perfectioni Dei repugnat. Ergo 3º, etc.; aliunde, etc.

Objicitur hæc futura non habere veritatem determinatum, cum pendeant a conditione nunquam ponenda. *Respondeatur* autem ea habere veritatem conditionalem,

id est verum esse ea futura esse, si conditio poneretur, ac consequenter Deum ea videre inter futura a tali vel tali conditione dependentia.

De medio scientie Dei.

Quamvis homines etiam doctiores prorsus ignorent modum propriæ scientiæ suæ; v. g., quomodo, in quo medio videant objecta physica, in quo objecta pure intellectualia, determinare tamen voluerunt modum scientiæ Dei, aliaque subtilissima captum nostrum longe superantia. Quædam tantum hic paucissimis verbis annotare volumus, per modum historiæ potius quam doctrinæ.

1º Aliud est rem aliquam cognoscere in se, aliud est eam cognoscere per aliud: sic propriam existentiam nostram cognoscimus in se, et Dei existentiam per creaturas.

2º Deus seipsum cognoscit in se, et non per aliud proprias perfectiones videt immediate.

3º Res existentes videt in seipsis; quia omnia quæ sunt, ipsius oculis nuda et aperta sunt.

4º Quidam res possibiles volunt Deum eas cognoscere in sua omnipotencia; alii in sua essentia, vel in ideis suis, quæ sunt velut omnium rerum archetypi; alii in Verbo suo per quod omnia facta sunt et in quo omnia possibilia sunt; alii denique in seipsis, quia res mere possibiles habent per se veritatem et cognoscibilitatem.

5º Circa futura necessaria nulla movetur difficultas: omnes consentiunt Deum ea in decretis suis conspicere.

6º De futuris liberis absolutis non sic unanimiter affirmant theologi. Thomistæ volunt Deum ea videre in decretis suis prædeterminantibus, quibus ita moturus est voluntates ut eas efficaciter determinet ad libere volendum. Molinistæ, a Ludovico Molina, e Societate Jesu, anno 1538, in Hispania nato, sic dicti, præmotionem physicam ut libertati humanæ aduersam rejicientes, tenent Deum ea videre in seipsis tanquam futuris, quia sub hoc respectu habent veritatem determinatam. Augustiniani, ita vocati, quia doctrinæ S. Augustini se

adhærente profitentur, dicunt Deum prævidere supernatura libera in suis decretis de danda gratia efficaci, et naturalia in seipsis, seu in libera voluntatis determinatione. Alii, contendentes omnia quocumque modo futura, eo ipso quod futura sint, aeternitati correspondere, inferunt Deum totam aeternitatem contemplando, præterita, præsentia et certo futura unico intuitu videre tanquam sibi præsentiae, quia respectu ipsius nihil est præteritum aut futurum.

7º Ubi agitur de assignando medio quo Deus cognoscit futura conditionata, longiores adhuc et obscuriores sunt theologorum disputationes, quas hic nec referendas esse judicamus. Legant, qui voluerint, Tournely aliosve theologos.

Sequentia S. Aug. (*Enar. in Ps. xlix, t. iv, col. 454*) verba semper retineamus, et dicamus cum illo : « Apud quem summa potestas est, summa et secreta cognitio est. Tribuamus hoc Deo, laudantes Deum. Non audeamus dicere : Quomodo novit Dens... hoc solum dieo : « Non sic cognoscit ut homo, non sic cognoscit ut angelus : et quomodo cognoscit dicere non audeo, quoniam « et scire non possum. »

De divisione scientiae Dei.

Scientia Dei, respectu ipsius intelligentiae spectata, est unica, simplex et invariabilis : ratione vero objectorum quæ attingit, plures admittit divisiones.

Dividitur 1º in necessarium et liberam. *Necessaria* habet pro objecto Deum ipsum, rerum essentias, seu omnes veritates aeternas et invariabiles. Scientia *libera* respicit contingentia.

Dividitur 2º in scientiam *approbationis*, qua Deus cognoscit bona quæ approbat; et scientiam *improbacionis*, qua nevit mala quæ improbat.

Dividitur 3º in scientiam *simplicis intelligentiae*, quæ versatur circa possibilia, et scientiam *visions*, quæ attin git res existentes aut extituras.

Quoniam autem hæc divisio scientiam futurorum con-

ditionatorum complecti non videtur, plurimi theologi aliud excogitarunt scientiae genus, cui nomen *scientiae mediae* imposuerunt : hæc quippe scientia quasi medium tenet locum inter simplicem intelligentiam et visionem, quia futura conditionata sunt plus quam mere possibilia, et minus quam realiter existentia.

De hac scientia aeriter et fuse olim disputatum est inter Thomistas, qui eam negabant, et alios theologos, qui eam totis viribus tuebantur. Ex utraque parte multa scripta sunt valde subtilia, obscura et prorsus inutilia, quæ certe nec volumus indigitare. Si quis harumce disputationum aliquam obtinere desideraverit notionem, consulat Tournely ; v. g., et Billuart adversus eum pugnantem.

De usu scientiae Dei.

Hic querere solent theologi an et quomodo scientia Dei sit causa rerum.

Notant eam dupli modo in existentiam rerum influere posse, videlicet directive aut effective : *directive*, potentiam agentem illuminando et in operibus suis dirigendo; *effective*, imperando et rebus existentiam tribuendo.

Thomistæ, opinantes res omnes, etiam liberas determinationes nostras, ideo futuras esse, quia Deus eas influxu suo predeterminat physice, affirmant illum eas ab aeterno videre in suis decretis visione seu scientia approbationis efficaci et in tempore fixo existentiam tribuent ant determinanti : sive, juxta ipsos, scientia Dei est causa rerum *effectrix*.

Alii vero omnes docent hanc scientiam esse duntaxat causam rerum *directivem*.

Quidquid sit, certum est Deum cæco impulsu non agere, sed omnia perfecte cognoscere antequam ea faciat, eaque scite et sapienter, secundum beneplacitum suum facere. Unde Psalmista, Ps. cii, 24 : *Quam magnifica sunt opera tua, Domine. Omnia in sapientia fecisti*; et Ps. cxxxv, 5 : *Qui fecit cœlos in intellectu.*

CAPUT NONUM.

DE SAPIENTIA DEI.

PROPOSITIO.

Deus est summe sapiens.

Prob. 1º. Sapientia, quantum eam cognoscere possumus, in eo consistit ut finis bonus semper intendatur, et media ad hunc finem assequendum aptissima eligantur: atqui hujusmodi sapientiam in gradu infinito Deus necessario possidet. Deus enim est summe perfectus: porro sapientia sic intellecta, vera est perfectio; quincumque enim inter agendum nullum sibi proponeret finem, aut insulta eligeret media ad hunc finem assequendum, certe non haberetur ut perfectus. Ergo, etc.

2º. Ille est sapiens qui evidentissimos sapientiae characteres in cunctis operibus suis impressit: atqui Deus evidentissimos sapientiae characteres, etc. Ubique enim videmus in mundo fines intentos et media ad eos consequendos aptissime disposita: porro sapientia Dei finita et imperfecta esse non potest, quia nulla esse potest ratio cur limitaretur. Ergo concludendum est Deum esse summe sapientem, et sic perpetuo exhibetur in Scriptura, ut sapientissimus et fons omnis sapientiae: *Si quis autem vestrum indiget sapientia, inquit B. Jacob., 1, 5, postulet a Deo, qui dat omnibus affluentem.*

CAPUT DECIMUM.

DE SANCTITATE ET VERITATE DEI.

PROPOSITIO.

Deus est summe sanctus et verus.

Prob. 1º Script. sacra. Exod., xix, 2: *Sancti estote, qui ego sanctus sum.* Is., vi, 3: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum,* etc. Ergo *1º*, etc.

Prob. 2º. Ratione. Ille summe est sanetus qui peccato nunquam commaculari potest illudque summo odio prosequitur; et verus, qui nunquam falli aut fallere potest: atqui hoc utrumque attributum Deus necessario habet. *1º Nullo peccato commaculari potest;* non concipitur enim peccatum nisi quatenus est rebellio erga Deum, unde ipse peccare non potest. Insuper, illud summo odio prosequitur, quia ordinem moralem necessario deligit. Ergo, etc. *2º Nec falli nec fallere potest;* si enim falleretur, limitatus esset ac proinde imperfectus; si falleret, vitiosus esset, quia fallacia, juxta omnes, est vitium. Porro dici non potest Deum esse vitiosum. Ergo, etc.

CAPUT UNDECIMUM.

DE BONITATE ET BEATITUDINE DEI.

PROPOSITIO.

Deus est summe bonus et beatus.

Prob. 1º. Ex Script. sacra. Ubique in paginis sacris bonitas Dei celebratur, et Propheta regius, præsertim Ps. cxxxv, iterum atque iterum invitat omnes ad confitendum Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus. I Tim., 1, 11, Deus dicitur beatus: *Secundum Evangelium gloriæ beati Dei.* Item vi, 15, ejusdem Epistolæ: *Beatus et solus potens, rex regum et dominus dominantium.* Ergo *1º*, etc.

Prob. 2º. Ex ratione. *1º Deus est summe bonus.* Qui fons est omnis bonitatis, est summe bonus: atqui Deus est fons omnis bonitatis, solus enim est ens necessarium, et quilibet alia entia ab ipso procedunt; nulla igitur possibilis est bonitas, nisi quatenus est in Deo. Ergo infinite est bonus. Præterea, ille est bonus qui libere et sine ulla utilitate propria creaturas innumeris beneficiis cumulat: atqui Deus immuneris beneficiis creaturas cumulat, ut patet; libere sic agit, cum in actibus suis externis nulla necessitate sic constrictus; sine ulla utilitate

propria ad hæc beneficia concedenda sese determinet, quia sibi sufficit, et a quolibet alio ente est independens: ergo revera bonus est. Sed quidquid est in Deo, est infinitum; Deus igitur est summe bonus, quamvis ipsius bonitas finite tantum in creaturis luceat. Unde, sicut jam advertimus, non tenetur summum bonum creaturis suis concedere, nec omnibus æqualia fundere beneficia: sufficit ut, ex parte sua, det illis existentiam meliorem quam non-existentiam.

2º Deus est summe beatus. Beatisudo enim consistit in placida fruitione boni. Qui ergo placide summo bono fruitur, summe est beatus: atqui Deus summo bono placide fruitur. Summum bonum quippe habet in se, et nulla causa eum in fruitione infiniti hujus boni perturbare potest. Ergo, etc.

CAPUT DUODECIMUM.

DE JUSTITIA DEI.

Essentiale dari diserimen inter bonum et malum morale demonstrabimus infra; nunc autem, hac veritate iterum supposita, sit

PROPOSITIO :

Deus est summe justus.

Prob. 1º. *Ex Script. sacra.* Nihil crebrius legitur in Scriptura quam hujusmodi veritas, scilicet Deum esse justum, criminis ultorem et virtutis remuneratorem. *Reddet unicuique secundum opera ejus* (Matth., XVI, 27, et ad Rom., II, 11).

Prob. 2º. *Ex ratione.* Justitia Dei, prout eam apprehendimus, in eo sita est ut bonos et malos pari oculo non cernat, sed pro meritis vel culpis eos remuneret aut puniat: atqui certum est Deum indifferenti oculo bonos et malos non cernere, sed pro meritis aut culpis eos remunerare vel punire. Justitia enim sic intellecta, certe

est perfectio: atqui omnis perfectio est in Deo modo infinito: ergo Deus summe est justus, ac proinde ipsius judicia respectu nostri sunt *abyssus multa* (Ps. XXXV, 7).

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

DE DIVINA PROVIDENTIA.

Nomine divinæ Providentiae intelligitur actus quo Deus universitati rerum jugiter est præsens eamque regit ac gubernat, tum in ordine physico, tum in ordine morali.

Plures religionis hostes, Deum negare non audentes, ipsius Providentiam sustulerunt, et ita cupiditatibus tam libere potuerunt indulgere quam athei. Sic 1º Epicurei, qui mundum forlito atomorum concursui tribuebant, et tenebant Deum actiones hominum utpote majestate sua indignas non curare; 2º Stoici, qui cuncta ipsumque Deum immanni fato subjiciebant; 3º Marcionitæ et Priscillianistæ apud Christianos, plurimi etiam recentiores deistæ, variis de causis aut sine causis divinæ Providentiae influxum, præsertim in res humanas, negarunt. Philosophi et theologi christiani divinam admittunt Providentiam, et, ea admissa, querunt 1º quomodo Deus res omnes conservet; 2º quomodo actiones hominum liberas dirigat. Praesens igitur caput in tres articulos dividemus: primus erit de divinæ Providentiae existentia; secundus, de rerum omnium conservatione; et tertius, de influxu Dei in liberas hominum actiones.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DIVINÆ PROVIDENTIE EXISTENTIA.

Sic alloquentem Epicureum inducit Cicero (*de Natura deorum*, I, 4, n. 54): « Impositis cervicibus nostris « sempiternum Dominum quem die et nocte timeremus; « quis enim non timeat omnia providentem, et cogitantem, et animadvententem, et omnia ad se pertinere putantem, curiosum et plenum negotii Deum? » Talis est adhuc ratio cur deistæ nostri divinam Providentiam